

Vytėnų pagrindinės mokyklos istorijos- literatūros muziejaus kolekcija

Vilma GUDIENĖ, Sigita PILIPAUSKIENĖ

Lietuvos muziejų tinklalapyje glaustai pristatomas Vytėnų pagrindinės mokyklos istorijos-literatūros muziejus. Nurodoma, kad „ekspozicija supažindina su Vytėnų saleziečių mokslo įstaiigos istorija, mokyklos bei Pilies kaimo istorija, buitimi, etnografija.“ Kaimas, kuriame įkurtas muziejus, gerai pažįstamas daugumai Lietuvos gyventojų. Jis vadinamas Vytėnų (šį pavadinimą kunigaikščio Vytenio garbei jam davė saleziečiai ketvirtajame XX a. dešimtmetyje), Panemunės, Pilies kaimu. Turistai, keliautojai ar Kauno–Jurbarko plentu važiuojantieji čia stabtelėję žavisi viena autentiškiausių Lietuvoje XVI a. renesansine rezidentine pilimi, XX a. saleziečių vienuolyno pastatais, parku su penkiais tvenkiniais, supančiais dvibokštę raudonų plytų pilį.

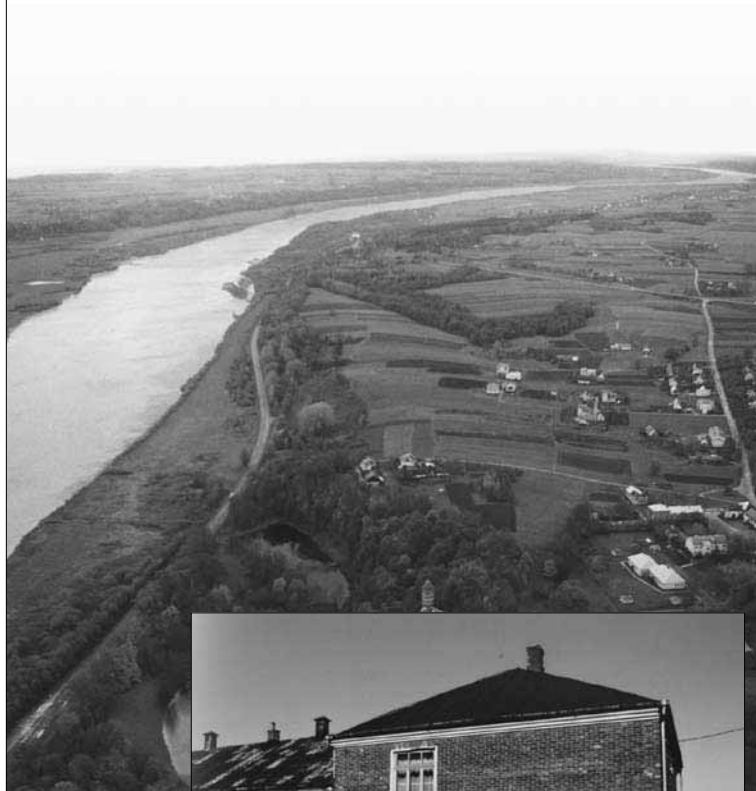
► Šios vietovės istoriją tyrinėjo profesionalai: istorikai, archeologai, menotyrininkai ir krašto šviesuoliai.

► Vienas iš jų – Vytėnų mokyklos lietuvių kalbos mokytojas Petras Gudas (1929–2002). Jis domėjosi pilies istorija, saleziečių vienuolyno veikla, rinko šio krašto žmonių buitines daiktus, religinę bei pasaulietinę literatūrą, taip pat senolių dainas ir 1975 m. mokyklos patalpose įkūrė muziejų.

PIRMIEJI EKSPONATAI

Pirmieji radiniai, kurie paskatino tolimesnę P. Gudo kraštotyri-
nę veiklą, buvo saleziečių vienuolyno archyvo dokumentai, aptikti 1973 m. rekonstruojant buvusią saleziečių bažnytelę. Vienuolynas, įkurdintas 1934 m. buvusio Eleonoravo dvaro pastatuose, veikė iki pirmosios sovietų okupacijos 1940 m. Jį uždarius, saleziečiai ir čia gyvenę mokiniai buvo priversti ieškoti kito prieglobsčio, o Lietuvos saleziečių instituto direktorius kunigas Antanas Skeltys prieš išvykdamas bažnyčios palėpėje paslėpė vienuolyno archyvą. Statybininkams atrodžiusius beverčius,

Panemunės panorama. K. Skujaus nuotr.



Vytėnų saleziečių vienuolyno ansamblis.
S. Butrimienės nuotr.

Collection of the History and Literature Museum of the Vytėnai Basic School

Vilma GUDIENĖ, Sigita PILIPAUSKIENĖ

The publication presents the collection of the History and Literature Museum of the Vytėnai (Jurbarkas district) Basic School. It includes documents of the Salesian Monastery of 1934–1940, its literature and periodicals, teachers' daybooks and photographs, as well as the document enclosed in 1940 in the foundation of the college, the future Salesian centre. Unfortunately, activities of the museum and the commencement of construction of the new palace were terminated because of the war. Another small collection illustrates the heritage of the estate. Out of the findings of the residential castle constructed at the beginning of the 17th century, the museum retained only the tile fragments (a set of crockery) from the Eleonoravas estate, which afterwards was settled by the Salesian monks. The collection includes numerous daily life and work tools of the then inhabitants.

The museum also contains the collection of documents and photographs illustrating the development of the Vytėnai collective-farm and Vytėnai school of the soviet times. The museum was established in 1975 by Petras Gudas (1929–2002), a teacher of the Lithuanian language, who collected the historic values of this region.

apdulkėjusius „popierius“ P. Gudas parsigabeno į savo namus. Dokumentai atskleidė intriguojančią vienuolyno kūrimosi istoriją Pilies kaime (dar vadinamame Zamkumi), jo veiklą, mokymo sistemą ir pan.

► 1975 m. didžiąją šio radinio dalį, apie 200 vienetų dokumentų, knygų, perėmė tuometinis Ateizmo muziejus. Kita dalis liko P. Gudo žinioje, vėliau rinkinys buvo papildytas nauja medžiaga.

► Šiuo metu Vytėnų mokyklos muziejuje saugomi saleziečių susirašinėjimai su Toronto saleziečių centro vienuoliais ir su Kauno arkivyskupija. Muziejuje eksponuojami saleziečių mokyklos žurnalai, kuriuose užrašytos mokinių pavardės, aprašomos dėstomos disciplinos, pažangumo ir elgesio vertinimai. Unikalus radinys – 1940 m. į būsimo saleziečių centro, aspirantų kolegijos, pamatus įmūrytas dokumentas. Plečiantis vienuolynui, 1940 m. ant kalvos, pavadintos „Vilties“ vardu, pradėtas statyti erdvus, modernus pastatas, kur buvo numatyta perkelti vienuolyną, bažnytelę, įkurti kolegiją. Šį būsimą kompleksą saleziečiai vadino aspirantatu. Suspėta išlieti tik pamatus, kuriuose vienuoliai „amžinam atminimui“ įmūrijo dokumentą, paminėdami, kad stebint gausiam būriui žmonių „Jo ekscelencija šventojo sosto nuncijus arkivyskupas Cantoz pašventino“ statomus rūmus. Tekste jaučiamas nerimas dėl artėjančio karo grėsmės.

► P. Gudo kolega muzikos mokytojas Vladas Simanavičius, buvęs saleziečių mokyklos auklėtinis ir aspirantato pamatų šventinimo liudininkas, papasakojo apie „paslėptą“ dokumentą. Krūmais ir žolėmis apžėlusiuose pamatuose mokytojai ieškojo slėptuvės, stukseno, tyrinėjo siūles ir galiausiai, prakirtę betono sieną, rado kapsulę. Kaimo kalviai padėjo atidaryti „metalinį seifą“ ir mokytojai perskaitė pergamento tekstą. Šis dokumentas dabar saugomas Vytėnų mokyklos muziejuje.

► Vertingą kolekcijos dalį sudaro dokumentai, nurodantys saleziečių vienuolyno įsteigimo Pilies kaime priežastis. Amerikoje dirbęs kunigas A. Petraitis 1925 m. įsigijo dalį valstybės nusavintų Puslovskių dvaro žemių ir pastatų. Visą šį turtą vėliau jis paskyrė saleziečių vienuolynui. Muziejuje saugomas kunigo A. Petraičio įgaliojimas, kuriame nurodyta, kad jo turtu pavedama rūpintis Skirsnemunės klebonui V. Semanavičiui, taip pat A. Petraičio laiškas arkivyskupui K. Skvireckui, aptariantis vienuolyno įsikūrimo „Zamkaus kaime“ galimybes, susirašinėjimas su būsimu Vytėnų saleziečių vienuolyno vadovu A. Skelčiu ir kiti dokumentai.

KRAŠTO PAVELDAS

Vertindamas, kad šio krašto istoriją menantys daiktai ir dokumentai gali būti palikti, saugomi ar slepiami kraštiečių namų palėpėse, įvairiose kertelėse ir net gali ilgainiui atsidurti šiukšlynuose, P. Gudas kvietė savo mokinius pasidomėti, ar tokių esama. Sužinojęs, lankydavosi namuose ir dažniausiai pargabendavo radinius į muziejų. Žinoma, kai kurie žmonės nenorėjo skirtis su jų žinioje esančiais daiktais. Tačiau dauguma kaimo ir apylinkių gyventojų, žinodami apie mokytojo saugomą kolekciją, dažnai geranoriškai padėdavo ją gausinti. Taip į mokyklos muziejaus fondus perkeltas 1880–1905 m. Eleonoravo valsčiaus archyvas: registracijos knygos, gyventojų sąrašai, liaudies mokyklos, vadinamosios „narodnaja učilišče“, dokumentai ir kt. Iš jų sužinome, kad 1884 m. Eleonoravo dvare įkurtoje mokykloje tais metais mokėsi 21 berniukas ir 1 mergaitė, mokytojas Aprautovas per metus uždirbdavo 222 rublius, be to valsčiaus bendruomenė privalėjo jo šeimą aprūpinti grūdais. Mokyklos reikmėms per metus skiriama menka 17 rublių suma.

Muziejui buvo perduotas ir XIX a. pabaigos–XX a. pradžios Eleonoravo dvaro stalo indų rinkinys. Kur kas gausesnė yra kaimo žmonių buitį iliustruojanti kolekcija. Muziejuje saugomas XVIII a. viduryje išskobtas luotas, žūklės reikmenys, taip pat įvairūs originalūs buities reikmenys: verpimo rateliai, žibintai, indai, audiniai ir kt.

Panemunės pilies paveldo rinkinyje vertingiausi – koklių fragmentai. Taip pat saugomos įvairių laikų pilies fotografijos ir mokslinės bei kitos publikacijos apie Panemunės pilies istorijos tyrinėjimus. ■

Vytėnų mokyklos muziejus. S. Butrimienės nuotr.

